

DIURNALU GLUMETIU SOCIÁLE-POLITICU-TOCU.

Fóia acésta ese tóta Marti s'ra,
- dar prenumaratiunile se primescu
in tóte dílele.

Pravila pentru Ostrungur'a: pre anu
8 fi. pre 1/2 de anu 4 fi. pre unu tré-
leulu 2 fi. éra pentru Strainetate:
pre anu 10 fi. pre 1/2 de anu 5 fi.
pre unu mánia 2 fi. 50. cr. in v. a.
Una esemplariu costá 15 cr.

Tóte sídicienele sí banii de prenu-
maratiune sunt de a se tramite la
Redactiunea diriginte a diurnalului:
Aradu, Strat'a Teleki-ana, nrulu 27.

Inseratiunile se primescu cu 7 cr. de
linia, și 30 cr. tacse timbrale.

TANDA SI MANDA

T. Hm! frate Mando, — acum'a nu-e bine!

M. Ce s'a 'ntemplatu éra-si?

T. D'apoi, frate, s'a superatu pocutroculu Sabudvoru
pentru-cá „Armenopolitanulu d'in nr. 27 a Federatiunei“
nu l'a laudatu sí pre d'insulu de o pótriva cu Manu, Branu
sí Napoianu.

M. Me mirám de ce bateu ieri astá de aspre ven-
turil Adeca pentru superarea „Mariei-Sale!“

T. Ei, Dieu! — numai „Armenopolitanulu“ díce, cá
Sabudvoru nici „calfa“ nu póte sá fia la cei trei, . . e pré
slabu la angeru.

M. Hm! Sí ast'a póte fi! —

T. Óre de ce unii cinstiti domni de „hei“ mari
dela Naseudu nu au participatu nece in astu anu
la marea serbatóre nationale de 3/15 Maiu? . . .

M. De securu cá tempulu a fostu nefavoritoriu,
sí se-au temutu de tresnete! . . .

T. Pst! sà-ti spunu eu numai tie! — De natio-
nalisti infocati! Se-au temutu cá aprinsi de foculu
libertatiei, egalitatiei etc. voru fi nevoiti a tiené vor-
biri infocate sí apoi . . .

M. Sí-apoi? . .

T. Hei! sí-apoi! . . Apoi déca vá audí Pista
dela „Pute-a-pesce“, delocu i vá buctá la cea d'an-
tania alegere! . .

M. Aha! acumu precepu cu! Ei facu acésta de
„gggu-v-v-vern-n-n-am-mmennttalllisssttt“ mari ce
sunt!

Programu de Mulát-ság. *)

Noi, társaság rumuneasca „Nagy Pétru“, aka-
rendu punye tartóság desvoltárii ajkuriloru nostu, ám
határozolaitu face tartóságulu cu finyás Mulát-ság,
nyi ásiá:

1. Öchselenziás ná-k-lu V nyi va spunye ma-
gyarazatu dye lá dicsőséges § 5 dyin „alábszabálya“
nostu, mert numai jelu áre lunga kápázitás pentru
ácestyeá.

2. Apoi *Gáligávrile*, vicel-nükü sí atyamesterul
nostu, eu otyi dye feresti, nyi vá spune, énekelün-
du, fromosu Confusio ese jeszte, cu alkalmazás lá
társaságu nostu ajkuréseu-rumunyesk-unguresti.

Acestea mindig esak solo.

3. Vinye apoi mind kettó spusu domni lungi cu
unu „hires portrét“ sí spunye dye pe elu multye,
fortye multye sí spunye, cá acestá estye,— adeca sci-
ti ese estye.

4. Toti tyisturile apoi in rendu face cu capu-
rile inaintye. Domnyii publicu remanye gura cascata;
sí aus mit der Mulát-ság.

*) Judecanda dupa cuprinsu sí stílizare, dámu cu soco-
télá, cá acestu programu se referesce la societatea de lec-
tura d'in Pest'a. Co e dreptu, generosulu, care ni-a tramisu
copi'a fidela a acestui programu, plinu de bucuria, a uita-
tu sá ne chiaritice sí in acésta privintia, inse atát'a ni-a
síoptitu, ce sí noi éra numai síoptimu on. cetit. cá socoti'a
societate a voitu sá surprindia publiculu cu acésta produc-
tiune, viu documentu despre progresarea ei in er'a
§-lui 5. —

Red.

Practicu.

„Ce faci mái?“ intrebá cine-va pre unu barbatu,
ce-si jocá soci'a pone la ametiela.

„Apoi sá vedi! — response sociulu fara sá stee'n
jocu. — Mi vorbesce pré multe, sí am aflatu, cá numai
ásiá o potu face sá taca, dec'o jocu, pone-ce nu mai
póte vorbi de obosita.“

TRĂNCĂ ȘI FLĂNCĂ.

Tr. Audi, audi, sora Flăncă, am vediatu unu lucru.
Fl. Ce? unde?

Tr. In baserica catolica d'in Bai'a-Mare. — Eră, draga, o gramada de femei tenere d'in clas'a „mai culta“, ce stau in giurulu altariului și cochetau cu preotii.

Fl. Aha! — pe semne — pentru-că ele facu parte d'in clas'a „mai culta“.

Revoluți'a d'in Perlesci.

— Romanu tragicu in V. parti. —

Scosu d'in nisee manuscrite dela Ispania și alcătuite dupa celu mai nou sistem, datu fiind: intru cinstea și mărirea celor intru tôte de o potriua între sine.

(Urmasre.)

Ei, tenerulu cavaleru Amorinschi și bel'a copila Giz'a petrecura intrég'a diua impreuna in dulci sfopotiri și plini de fericire tainuita. Candu sórele inclină spre apunere, amendóne suflitele inrudite se coborira in gradina primbandu-se pr'ntre cei patru arbori, pr'ntre a caroru crengi cadeau radiile lunei asupr'a lui Spulberu serenadulu.

Și apoi . . . și apoi . . . Petrecerea lor nu mai cunoscea culme și margini!

Domineca desu de demanétia Spulberu, incinsu cu sabi'a, imbracatu in costumu nationalu, pe capu cu unu clabatiu a la Mihaiu vitezulu, sborá pe drumulu de tíera inspre padurea dela Cium'a.

In urm'a lui saltau alti 24 calarasí, totu voinici d'in Perlesci. — — — — —

La unu-spre-diece óre inainte de prandiu Spulberu, d'inpreuna cu suit'a sa, sosira in padurea dela Cium'a.

Pe o poiéna deschisa erau adunati vre-o 1000—1500 ómeni, d'ntre cari o mare parte inarmati. Spulberu fú priimitu cu ovatiuni. — — — — —

Dupa o scurta prevorbire cu ómenii sci, Spulberu ordoná, ca trup'a numai decátu să pornésca, dupa-ce elu a priimitu sciri d'in isvoru fórte siguru, cumu-cá Ilustritatea Sa se afla dejá in Perlesci.

Trup'a porní spre miscare.

In acestu momentu se audí pocnitur'a unei pusce descarcate . . . Căti-va honvedí, pe semne o potriua, aparura pe locul deschisu. . .

Peste câte-va momente vr'o 1500 honvedí navalira cu „hurrah!“ asupr'a plaiului acoperitu cu flori.

V. Explosiunea.

Sambata generalulu Concini accepta pone sér'a, ca să priinésca sciri d'in Perlesci . . . Nu sosí nimicu . . . Elu esmise dar' patruiile induoite și căti-va spioni cu insarcinarea, ca să strabata pone la Perlesci și să aduca sciri de acolo.

Patruiiile și spionii pornira . . . dar' nu mai rentorara . . . Pe semne ei au fostu prinsí.

Domineca deminétia padia marginala prinse unu tieranu romanu. Elu fú dusu la generalulu comandantu.

Fiindu romanulu ascultatú, elu fasioná, cumu-cá nu scie nimicu despre revolutia. Dar' a vediatu, cete de ómeni, parte inarmati, mergendu spre Perlesci, a vediatu nu de parte de birtulu dela Ciorani, unu honvedu ranitu pone la mórte, și a vediatu, candu ieri satenii d'in Ciomagesci au opritu caruti'a, in care siedeá unu oficiru.

Nu remase nici o indoiéla, cumu-cá contole de Frica, d'impreuna cu cavaleru de Amorinschi, au fostu prinsí de catra romani.

Generalulu comandá déra, ca trupole să se pregatésca spre pornire. — — — — —

Peste unu patrariu de óra o lunga colona de osteni se miscá in marsiu repede inspre Perlesci.

Generalulu, cu statulu maioru, mergea calarindu in frunte. — — — — —

Cătra 11 óre inainte de amédia-di in padurea dela Tulburi erá unu focu viiu. . . Peste câte-va minute inčetá foculu pelotóneloru. . . Inca câte-va focuri isolate . . . focu focuri daté d'in tunari . . . și apoi dóne trupe de honvedí se vedeau fugindu un'a in drépt'a, alt'a in steng'a. . .

La locul luptei remasera vr'o 75 de morti ori raniti. Toti erau honvedí. — — — — —

Pone-ce pr'in paduri se petrecura aceste intemplari ingrozitórie, bunii patrioti, adunati in sala comitatensa, acceptau cu nerabdare și cuprinsí de spaima sosirea honvediloru.

Hotaritu fiindu, ca demnulu Pungulányi, d'impreuna cu nobilulu cavaleru de Amorinschi, să fia esmisí, ca să incerce impacatiuni cu daco-romanii, domineca demanétia, candu Pungulányi, pregatitu cu tóte, voi să pornésca in importan-ta-sí misiune, se constata, cumu-cá nobilulu cavaleru și parlamentaru nu se afla mai multu la cas'a comitatului. Tóte incercarile, facute pentru aflarea lui, remasera zedar-nice. Căti-va d'ntre viteji scósera capulu pe ferésta, pentru-ca să-lu véda in apropiare. Erá inse consultu, ca nime să nu iésa d'in locul siguru pr'in baricade.

Dupa perderca și acestui singuru osténu, pre care-lu avura in mediu-loculu lor, patriotii perdura și cea d'in urma radia de sperantia. Ei stau palidí, tacendu și privindu unii la altii, siguri fiindu, cumu-cá mórtea lor este o chestiune numai de tempu.

La 11 óre o baba betrana, ce venia dela unu satu in-vecinatú, li adusa vestea, cumu-cá asta-di in diori o trupa cam de 150 sateni inarmati ar fi pornita spre padure.

Patriotii scapara armele d'in mani.

Dupa 12 óre unu slovacu, negociatoriu de sticla, li aduse vestea, cumu-cá in padurea dela Tulburo a fostu o lupta erancena, remainda vr'o 500 de raniti și morti pe campulu de batalia.

Patriotii se coborira in pivnitia, remaindu numai acei'a in cladirile de susu, cari n'au incaputu in pivnitie.

Inspre 2 óre o trupa de 10-15 calarasí honvedí trecú in saltate pe lunga cas'a comitatului, fulgerandu in diosu pe uliti'a cea mare.

Nu remase nici o indoiéla, cumu-cá daco-romanii sunt in apropiare.

Patriotii, incuragiati de sfetniculu Punguleanu și sentindu apropiarea primejdíei, si-enlesera armele, gat'a fiindu spre lupta.

La 2½ óre ferestile casii comitatense tremurara de trei ori sghituite de trei salve date in apropiare. . . Cadiura câte-va bucati de varu de-pe pareti; cadiura câte-va arme d'in manile patriotice; in semnu de ecou la salvele date d'in afara, se descarcara câte-va pistóle in cadere. . . Dup'acea sal'a se implú de fumu, ómenii incepura a fi loviti de o putóre grea. . . și totulu se linisei. . .

Peste câte-va momente sosira câte-va sute de calarasí, voinici romani imbracati in vestmintele sale de serbatóre. . . In frunte calaria elu insu-sí, Spulberu, „quem impavidum ferient ruinae“, incungjuratu fiindu de căti-va teneri d'in clas'a inteligenta. Spulberu erá mandru, arctarea lui mai-

estetica, privirea lui croica! . . . Ah! pentru-ce nu privia Giz'a pe ferésta!?

Calarasi se postara pe piatia, formandu unu cercu pe lunga cas'a comitatensa.

Cas'a tremura pe pamentulu miscatu de copitele cailoru. In casa tremurara patriotii, éra d'in muntele d'in facéa casii bubuire un'a dupa alt'a trei-spre-diece descarcari grele . . . Ferestile tremurara de trei-spre-diece ori; se sparsera câte-va sticle, éra piati'a începù a se implé de osteni . . . Nonvedi, tierani inarmati si altii nearmati intrara in marsia repede, implendu nu numai piati'a, dar' si intrarile ulitieloru laterale.

Spulberu, comandantulu, pe facéa c: expresi'a unei nespure fericiiri, se opri in facéa clădirii comitatense si redicà sabi'a sa in susu.

Urmarea acestui semnu fi unu vuetu adencu . . . Câte-va mii de ómeni crupséa in strigate, alu caroru intielesu nu se putea destalmaci.

Susu, in sala si diosu in pivnitie starile nu se lasa sa fia descise . . . Ei, câte-va sute, in faci'a atàtoru mii!?

„O carpa alba, o carpa alba!“ — strigà sftniculu Punguleanu!

Nime nu cutezà sa-si bage man'a in busunariu.

Punguleanu insu-si, ca romanu, nu aveà carpa alba. Elu se desbumbà, rupse o bucata d'in camesi'a sa si o scósa pe ochiulu unei feresti sparte.

Ca respunsu la acést'a capitulare sunara trei salve grele, date d'in apropiare. —

„Ei vinu! ei vinu!“ — strigà unu servitoriu, ce intrà desperatu in sala. — Au spartu pórt'a si vinu cu Spulberu in funte.“

Patriotii si-gatira armele. —

Usi'a se deschise . . . Cadiura vr'o trei-dieci de focuri descarcate in frica de catra patrioti . . . Ferestile

se sparséa . . . Varulu totu cadiu de-pe paretii . . . Spulberu, urmatu de alti trei-spre-diece voinici, intrà in sala cu capulu pe susu . . . In fumulu celu mare nu vedea nimicu.

. . . In sftitu i se parù ca diaresece ceva negru. Se opri intr' o distantia cuviintósa inaintea acestei dierenie si cuventà astfelu :

Ilustrisime! Nobile Conte!

Gratióse Domnule!

Sunt sèpte luni de dñe, decandu comitatulu nostru nu a avutu fericiirea a te vedé in mediuloculu seu; decandu in-grigitoriuulu parinte este departe de credintósa sa turma. Momentulu, in care éra-si te vedemu in mediuloculu nostru, este unu momentu de inalta fericiire. Este unu momentu de inalta fericiire in specialu pentru noi romanii pèrliti . . . Contrarii nostri au voitu a ne opri, ca sa manifestamu bucuri'a semtita la sosirea Ilustritatiei Tale, tainuindu-ni acést'a fericitória scire. Dar' ah! iubirea adevérata le afla tóte . . . Massele, ce stau aici cuprinse de bucuria, mii de voinici, sunt o víta dovéda despre iubirea, ce romanii pèrliti au càtra tíera! tronu si Ilustritátea ta . . .

(Bunii patrioti începura sa iésa de sub mesi si scaune, pe unde s'au fostu ascunsu.)

Priimiti dar', — cuventà elocintele Spulberu mai departe, — expresi'a iubirei nóstre, priimiti. . .

Intr'acestu momentu, iesindu fumulu succesivu pe ferésta, Spulberu observà, cumu-cà diereni'a, càtra care elu si-a adresatu frumós'a cuventare, a fostu cuptoriulu celu de feru. — — — — —

Peste câte-va momente sunare câte-va salve si câte-va „sà taiéscà“ de voci miite . . .

* * *

(Finea va urmá.)

Krach.

Colo 'n Beciu la cas'a mare,
 Ce jidanii-i dîcu că-e Bursa.
 Unde hotii tragu parale
 Dela cei ce-i prindu in cursa,
 Unde ori sî care „Schwindler“
 Adi e „Tandler,“ mane-e „Gründer,“
 Unde cei mai mari strengari
 Potu să devina bancari.
 Sî 'nea privilegiiati
 De „Gründeri“ mai blastemati;
 Unde cu niste coupóne
 Jefuescu ei milióne
 Dela tíera sî poporu
 Totu sub scutul Domniloru,
 Domniloru de la putere,
 Cari iuca sî-facu avere
 Totu pe-aceste căi honette,
 Ca să sburde cu grisette.
 Dar' de-atata furatura,
 Jidovésca belitura,
 Nu sciu ce s'a intemplatu,
 Ca sî d'in seninu de-odatu,
 Tamanu candu tienéu ei sfatu
 Despre treburi de furatu,
 Intra Schmöles celu vestitu
 Sî e'unu tonu camu regusitu
 Striga „Gott über die Welt!
 Krach! capores! „kein Percent“
 „Vie heist!“ striga toti, dar ah!
 Unu momentu sî toti sunt „Krach!“

Ametiél'a e grodiava,
 Căci „Herr Krach“ fora zabava,
 Ca sî unu fulgeru, se ivise
 Pune chiaru dupa culise,
 Unde Herr v. Hotieles
 Imbiá cu „Gründeles,“
 Pentru care neci Rotschild
 Nu mai da neci unu florintu,
 Ba neci chiaru o potorónia
 Pe-a jidaniloru coupóne.
 De necasu elu dar' ce face?
 Unu revolveru inte scóte,
 Ca sî-nu „echter Cavalier“
 Von der „Actien-Papier“,
 Sî lu-tîntosea dreptu spre capu,
 Care l'a facutu de-e napu,
 Sî de actii sî de „Geld, —“
 Sî-apoi „Krach von dieser Welt!“

Dar'ce? credeti s'a gatatu—
 Tréb'a cu astu blastematu?
 Ve 'nsielati, că-ci éta suna
 Clopotulu de pe tribuna:
 Schwindeles s' aduca „Geld.“
 „Schmaren! ich bin insolvent!“
 „Wie hast? und ich sein Cavent!“
 Sbera-unu „Macler“ la momentu,
 Sî cu elu apoi camu iute
 Inca sî mai alti trei sute
 Toti „Herr v. Parol d' honere,
 Von der Schwindel Gavalere“,
 Sî 'ngroditi sî spaimentati
 Sî-scătiera de grumadi
 Cate-o sfóra tarisóra
 Sî pe toti o crénga usfóra.
 De-a solvi i-a ment'itu;
 C' unu „Krach!“ tréb'a s'a finitu.

Dar' déca n'aru fi sositu
 Ministerulu celu vestitu,
 Kerikapoly cu Pretis
 La jidani, de li-a promisú
 Done sute milióne

Ca sî-sî faca ér' coupóne
 Sî să 'ncepa d'insii éra
 Să mai fure de pr'in tíera,
 Că-ci altu-cumu tíer'a-aru perí.
 Déca intr'insa hoti n'aru fi,
 Care s'-o mai ciupelésca,
 Sub ingrigirea Domnésca.
 Cari i-au privilegiatu,
 Póte că sî destinatu
 Pentru 'ntrég'a Monarchia,
 Inca d'in tempulu lui Bach,
 Să-i gatésca pe vecia
 Unu grodiavu de mare „Krach.“

Sî adi crede ori sî cine,
 Cumea mane senu poimana
 Tóta Ostr-Ungari-ah
 O să faca-unu mare „Krach“ !!! ...

Vasiesiu.

Găciturí.

Cari bóle sî au sî ele diu'a loru?
 Frigurile, candu te prindu, dîci că adi e diu'a
 friguriloru. —

Care e animalulu celu mai credintiosu?
 Peduchele, căci elu nu se lasa de tine neci in
 spendiuratori.

Pentru-ce portamu anelulu de credintia la man'a
 stenga?

Pentru-că cu drépt'a să-lu aperamu.

Cari sunt mintunosî privilegiiati?
 Advocatii, astronomii sî jurnalistii.

Care capu e fora peru?
 Capulu podului; capulu satului.

Candú intrii in baserica, ce ai la man'a drépt'a?
 Cinci degete.

Cumu devinu ómenii la diregatorii 'nalte?

Unii per Nominativum, adica pr'in marimea nume-
 lui loru; altii per Genitivum, adica pr'in nascere.
 Unii per Dativum, adica pr'in a da parale; — altii
 per Acusativum adica pr'in calumniare, sî denun-
 cierea altora. — Unii per Vocativum, adica pr'in in-
 plinirea esacta a chiamarii loru; altii per Ablativum,
 adica pr'in orb'a sî mamelucésca-li supunere sî res-
 pectarea porunciloru straine.

³/₁₅ Maiu.

In tóte partile lumii s'a serbatu diu'a de ³/₁₅
 Maiu, in care s'au implinitu 25 ani dela diu'a, in
 care romanii ardeleni au facutu, ca multi d'ntre
 fiii loru să fia domni mari, deputati pe la Pest'a,
 secretari pe la ministerii, fispani pr'in comitate, sî
 felu de felu de tisturi cu plati gróse. Cu tóte aceste,
 ce minune!—toctmai acesti domni mari n'au luatú parte
 la serbare. In Blagiu, la Nascudu, Pest'a, Vien'a,
 intoctmai casí la Aradu, toctmai acesti domni nu s'au
 veselitu impreuna cu ceilalti romani pèrliti. — Deci
 ni se pune intrebarea: pentru-ce asta modesta
 retragere!?

Pentru-că, — sî-gandescu domnii cei mari,—sunt
 domnii sî mai mari, la cari n'ajungu decátu cei, ce
 nu sunt, precum erau cei dela ³/₁₅ Maiu 1848.